

PÁRHUZAMOS ÉLETUTAK – SZEMÉLYES EMLÉKEZÉS BARCZI ATTILÁRA

ÁNGYÁN József

Gödöllői Agrártudományi Egyetem / Szent István Egyetem nyugalmazott professor emeritus intézetigazgató egyetemi tanára, az MTA doktora, volt országgyűlési képviselő (2006–2014), a néhai Vidékfejlesztési Minisztérium (2010–2014) egykori parlamenti államtitkára (2010–2012)
e-mail: drangyanj@gmail.com

Mindketten Pannóniából, közelebbről „Somogyországból”, szeretett Balatonunk mellől, Siófokról indultunk. Ugyanabba a helyi Vak Bottyán János Általános Iskolába jártunk. Közös középiskolánk a Perczel Mór Gimnázium volt, ahol az én édesapám, *Ángyán József* nyelvtanárként Attilának angolt tanított, az ő édesapja, *Barczi Imre* nekem kémiát. 11 év különbséggel – én 1971-ben, Attila 1982-ben – érettségiztünk, így akkor még – bár tudtam róla – személyesen nem találkozhattunk. Egyetemi tanulmányait 1983-ban Szegeden, a JATE-n kezdte, ám 3 szemeszter után, 1985-ben Gödöllőre, a GATE-ra kérte át magát. Én ekkor már az azévben alakult Növénytermesztési Intézet adjunktusaként találkoztam vele, és a növénytermesztési gyakorlatok vezetőjeként, a tárgy néhány témakörének előadójaként ismertem meg személyesen is Attilát, mint egyik tehetséges, értelmes, élénk, tiszta, vidám tekintetű hallgatómat. Attól kezdve – egyetemi életét, tevékenységét nem megzavarva, de – figyelemmel kísértem előrehaladását, tanulmányait, egyetemi sorsát. Már hallgatóként is kitüntetett érdeklődést mutatott a természeti értékek, elemek – különösen a talajok – iránt, így talán nem véletlen, hogy 1989-ben, az agrármérnöki diploma megszerzése után a *Stefanovits Pál* akadémikus úr vezette kiváló egyetemi műhely, a Talajtani és Agrokémiai Tanszék munkatársa lehetett. Ettől kezdve már kollégákként gyakrabban találkoztunk, és nem csupán szakmai, környezetgazdálkodási, tájhasználati, természet- és talajvédelmi problémákról, programokról, kutatási/oktatási tervekről és az egyetemi képzés megújításáról beszélgettünk, de szívesen és némi nosztalgiával idéztük fel somogyi, siófoki emlékeinket, emlegettük fel a – gyakorta azonos – kedvenc tanárainkat. Összekötött bennünket a *Stefanovits* professzor úr, közös mentorunk révén megismert nagyszerű professzornak, *Harrach Tamásnak*, a Giesseni Justus Liebig Egyetem Talajtani Intézete igazgatójának kitüntető barátsága is, akinek vendégszeretetét intézetében többször is élvezhettük.

1990 nemcsak az egyetem, de mindkettőnk életében és kapcsolatunkban is mérföldkőnek, új korszak nyitányának bizonyult. Az év legelején az akkor 20-as, 30-as éveiben járó generációnk több tagjával – nem kis meglepetést okozva – szórólapokon és plakátokon követeltük, hogy az egyetem kollektívája maga választhassa meg vezetőjét. A kezdeményezéshez egyre többen csatlakoztak, és az akció számunkra is némiképp váratlanul komoly sikert hozott: az évek óta Rómában, a FAO központban dolgozó, így a helyi érdekköröktől és -összefonódásoktól távol került, széles látókörű, az agráriumot és a vidéket érintő európai és világfolyamatokra rálátó volt professzorunk, az általunk is támogatott *Kocsis Károly* lett az Egyetem rektora. Vele, aki a nemzetközi tren-

dek ismeretében maga is komoly változtatásokat látott szükségesnek a felsőoktatásban, és az általunk körvonalazott agrárképzési iránnyal is szimpatizált, gyorsan megértettük egymást. Nagy lelkesedéssel és hittel vetettük hát bele magunkat az általa elindított – tartalmi, intézményi és szervezeti átalakítást célzó – egyetemi kerekasztaltárgyalásokba.

Őszre azonban kiderült, hogy az addigi ortodox, iparszerű, tömegtermelő, nagyüzemi mezőgazdaság technológus-képzési iránya csak igen nehezen lesz változtatható. Ekkor született az a döntés, hogy a tartalom felől, új szak kidolgozásával kezdjük el a változtatást. Ennek jegyében 1990 decemberében karközi környezet- és tájgazdálkodási szak, a fenntartható mezőgazdaság képzési programjának alapítását és indítását kezdeményező felhívással, nyílt levéllel fordultunk oktató kollégáinkhoz. Ez egy olyan mezőgazdasági rendszer oktatási és vidéki értelmiségi képzési programja kívánt lenni, amely úgy állít elő értékes, szermaradvány mentes, egészséges és biztonságos élelmiszereket, hogy közben megőrzi a környezeti rendszereket, az élővilágot és a tájat, benne az embert, közösségeit és kultúráját, miközben munkát, megélhetést és tisztes jövedelmet biztosít a lehető legtöbb vidéki ember számára. Azóta ettől az időponttól számítjuk a szak és az azt gondozó Intézet alapításának kezdetét. A felhívásban kértük a kollégákat, hogy ha egyetértenek a megfogalmazott célokkal, akkor tudományterületük specialitásainak ismeretében tegyenek javaslatot az új szak tartalmára és működésére. Felhívásunkhoz azonnal sokan csatlakoztak, és 1991 tavaszára összeállt egy olyan képzési szerkezet és program, valamint oktatói közösség, amely lehetővé tette szakalapítási és indítási kérelem benyújtását. E programalkotó, azonos értékrend és világlátás alapján természetesen kiválogatódott – zömében fiatal – oktatói, emberi, értelmiségi közösségnek Attila is egyik meghatározó tagja volt, aki nemcsak tudományterülete tudásanyagát építette be a képzési programba, de a szervezésben is nagy lelkesedéssel vett részt.

A „csikócsapat” erejét az is növelte, hogy ahhoz idősebb kollégáink, neves professzoraink közül többen – mindenekelőtt *Menyhért Zoltán*, *Stefanovits Pál* és *Szakál Ferenc*, majd később *Cselőtei László*, *Horváth László* és *Kovács Margit* – is csatlakoztak, és olyan kiváló külső professzorokat is sikerül megnyerni, mint például *Andrásfalvy Bertalan*, *Balázs Géza*, *Darvas Béla*, *Kerekes Sándor*, *Kerényi Attila*, *Lóczy Dénes*, *Murányi Attila*, *Pusztai Árpád*, vagy éppen *Székács András*. Ez a fiatalok energiáját és az idősebbek bölcsességét jól ötvöző közösség a fenntartható környezet- és tájgazdálkodás kutatási, fejlesztési, felsőfokú képzési és tanácsadási feladatainak magas szintű ellátását tekintette hivatásának, küldetésének és életprogramjának. Munkájával, törekvéseivel hozzá kívánt járulni a magyar agrárium megújításához, fenntartható fejlődési pályára állításához, természeti értékeink, tájaink és ezzel egy élhető környezet fenntartásához, továbbá a magyar gazdatársadalom, a helyi közösségek és a vidék megerősítéséhez. A KTI-nek az új irány megfogalmazásában, képzési programja kidolgozásában és indításában játszott meghatározó szerepének, úttörő tevékenységének országos elismerését mi sem jelzi jobban, mint hogy a kormányrendeletben a környezetgazdálkodási agrármérnöki szak képesítési követelményeit az Intézet oktatási programja alapján rögzítették.

Az újonnan alapított okleveles környezetgazdálkodási agrármérnök szakon a képzés Gödöllőn, az országban elsőként, de Európában is a legelső között, 1992 szeptemberében megkezdődött. Gondozására 1994-ben, kari jogállású, „*funkcionális kari*” szervezeti egységként jött létre a Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, a KTI. Igazgatója *Stefanovits Pál* akadémikus úr lett, a helyettesi teendők ellátására pedig én kaptam megbízást, majd 1996 és 2010 között – professzor úr visszavonulásától, államtitkári kinevezésemig – az Intézet vezetését én láttam el. Attila ezen közben az oktatás és kutatás mellett tovább képezte magát, talajtani majd környezetvédelmi szakmérnöki diplomája után doktori (PhD) fokozatot is szerzett a környezettudományok területén, és az Intézet egyik meghatározó, vezető oktatója, közvetlen munkatársam lett, akivel így még közelebb kerültünk egymáshoz.

A szak iránt jelentősen növekvő érdeklődés hatására 1998 februárjában, *Székely Csaba* akkori rektorunk támogató felkérésére kidolgoztuk a KTI önálló egyetemi karrá válásának koncepcióját. Ez alapján 1999-ben, két lépésben az Intézetben 10 új – komplex tudományterületeket gondozó – tanszék, korszerű tanszéki szerkezet jött létre. Addigi munkája, eredményei, valamint együttműködésünk és kiváló szakmai/emberi kapcsolataink alapján természetes volt, hogy az egyik fontos szervezeti egység, a Tájökológiai Tanszék vezetésére Attilát kértem fel, amelynek megszervezését és irányítását örömmel vállalta. A tanszékalapításokkal a szak intézményesült, és a 2000. január 1-én létrejött Szent István Egyetembe, mint annak önálló, kari jogállású Intézete került. Az oktatói közösségünk által részletesen kidolgozott, majd az év tavaszán beterjesztett karalapítási kérelmünket azonban elutasították, és 2001-től az Intézet – addigi önállóságát is elveszítve – a Mezőgazdaságtudományi Karba került, amely ezzel egyidejűleg – a KTI által hozott profilokra és szervezetre építve – nevét Mezőgazdaság- és Környezettudományi Karra változtatta. Ezt a folyamatot, de különösen annak lesújtó következményeit a kollektíva olyan kudarcként élte meg, amire nem szolgált rá, és ami így komoly csalódást okozott.

Az, hogy a KTI mindezek ellenére egészen 2012-ig viszonylag nyugodt körülmények között folytathatta szakmai munkáját, az a közösség összetartó erején, elszántságán túl nagyrészt a kertész *Dimény Judit* és a vadgazda *Csányi Sándor* dékánoknak volt köszönhető, akik az Intézet kollektíváját, szervezettségét, magas színvonalú oktatási, kutatási, tudományos és jelentős hallgatói létszámot vonzó, valamint kimagasló forrásteremtő tevékenységét elismerték és nagyra értékelték. Ezt a megbecsülést az is jelezte, hogy egy-egy időszakban három kollégánk is dékán-helyettesi feladatokat látott el. Attila is ezt a feladatot vállalta magára, és komoly erőfeszítéseinek, kitartó munkájának köszönhetően sikerült az ortodox agráripáros egyetemi közegben – *Hornok László* rektorhelyettes vezetésével – felerősödő KTI-ellenességet is némiképp ellensúlyozni. A nehézségek láthatóan megsokszorozták Attila erejét, vezette az ekkorra már összevonni kényszerült Természetvédelmi és Tájökológiai Tanszéket, több új tantárgyat (mint pl. a Kárpát-medence természetföldrajza, Környezetföldtan, Magyarország tájai és talajviszonyai, Magyarország természeti tájai, tájhasználat, tájvédelmi kérdései stb.) is kidolgozott és magas színvonalon oktatott. Kitűnő előadásaiért és emberi kva-

litásaiért hallgatói rajongva szerették. A tájakhoz és talajokhoz kötődő, széleskörű kutatási tevékenységét is az interdiszciplináris megközelítés jellemezte, amibe belefértek olyan különleges kutatási témák is, mint pl. a kunhalmok eltemetett talajainak vizsgálata, paleo-ökológiai/-talajtani vizsgálatai, vagy éppen tájértékelési metodikák kidolgozása. A program és a kollektíva védelmében azt is megtette, hogy amikor az általunk alapított Környezettudományi Doktori Iskola vezetőjének, *Menyhért Zoltán* professzornak lejárt a mandátuma, és súlyos harcok indultak az egyetemen az iskola megszerzéséért, a fontos tudományos műhely megmentése érdekében elvállalta annak vezetését. Közben habilitált, akadémiai doktori értekezésén dolgozott, és – viszonyainkra sajnos oly jellemző módon – az akadémiai doktori pályázatát gáncsoló, valamint egyetemi tanári kinevezését is akadályozó, ellehetetlenítő középsszerrel, továbbá az akadémiai körökkel is vívta harcait.

E fennmaradásért folytatott küzdelmekkel terhes, ugyanakkor tovább építkező időszak végén, 2012-ben, VM parlamenti államtitkári megbízatásomról történt lemondásomat követően – feltehetőleg ettől nem függetlenül, sőt kormányzati hátszelet, állami bátorítást érezve – az Intézet gyengítésére irányuló törekvések, munkatársai elleni támadások érezhetően felerősödtek, ám a KTI mint a SZIE fenntarthatósági képzési alpműhelye, egészen az új kormány megalakulásáig, 2014 nyaráig oktatási, tudományos és gazdasági értelemben is az Egyetem egyik legműködőképesebb intézete maradt, a programjai iránti érdeklődés pedig folyamatosan növekedett. Ennek ellenére – vagy tán éppen ezért – egy villámgyors eljárást követően, a dékán érdemi indoklás nélküli előterjesztése, majd a szenátus döntése nyomán a SZIE Környezet- és Tájgazdálkodási Intézete, a SZIE-KTI 2014. szeptember 30-án megszűnt, 24 éves története véget ért. Ezzel a lépéssel az Intézetet ugyan megszüntethették, majd kormánydöntéssel az új alapszakot is eltörölhették, ám az általa képviselt irányt az élet egyre inkább igazolja, arra nemcsak itthon, de határainkon túl is növekvő igény mutatkozik. Elkerülhetetlennek tűnő paradigmaváltás előtt áll a világ. Ennek biztos tudatában különösen érhetetlen, ép ésszel aligha felfogható volt a jelentős lépéselőnyben lévő, értékes emberi/szakmai műhely és rendkívül sikeres, közel negyedszázados tevékenysége eredményeinek megsemmisítése. *A sors – számunkra különösen fájdalmas – fintora volt, hogy éppen egyik volt tanítványunk vállalkozott a KTI statáriális felszámolására, tanszékei és alkotó közössége szétszórására.*

Ez volt az a végső csapás, ami súlyosan megviselte mindazokat, akik – mint ahogyan Attila is – komolyan gondolták, életüket tették fel arra, hogy a magyar agrárfelsőoktatás programjait a fenntarthatóság, a környezet/természet-, vidék- és társadalombarát fejlődés irányába fordítsák. Magam – azzal a végül be nem teljesült reménységgel, hogy így a személyes bosszúhadjáratot kollégáimtól tán távol tudom tartani – nyugdíjazásomat kértem, Attila pedig – bár több hazai és külföldi egyetemekre is hívták – a KTI romjain még hat éven át folytatta értékeink átmentését „*a túlsó partra*”. Szíve 2020 március 14-én éjszaka adta meg magát, és ő alig 56 évesen visszaadta lelkét Teremtőjének. Fájdalmasan korán és váratlanul ment el. Megrendítő halálával nemcsak a fenntartható, környezet- és vidékbarát agrárképzés egyik különleges tehetségű,

meghatározó, fiatal képviselőjét, nemcsak egy igazi tanárt, tudományterülete tehetséges művelőjét, professzorát és kitűnő előadóját, de egy igaz embert és barátot is elvesztettünk, akit kollégái tiszteltek, nagyra becsültek, tanítványai pedig rajongva szerettek. Emléke azonban a szívekben, lelkekben és elmékben tovább él, munkáját pedig hitem szerint az utókor fogja méltóképpen értékelni, eredményeit hasznosítani. Szerezzel gondolkodok rá, hálás vagyok a Gondviselésnek, hogy megismerhettem és nemcsak munkatársamnak, de barátomnak is tudhattam. Nyugodjék békében!

Gödöllő, 2021. február 22.